

2016/МАЈ

СТУДИИ

Се' по старо – како
енергетската иднина на Македонија
е се'уште нејасна

www.analyticamk.org

На неодамнешниот состанок организиран од Македонскиот центар за енергетска ефикасност и Министерството за економија на Република Македонија за можностите за декарбонизирање на енергетскиот систем на земјата, импресијата беше дека сите се сложуваат дека постојат алтернативи на најголемата термоцентра (РЕК Битола), но кои се и што се не е финализирано. Заклучокот е дека во земјава се нема консензус за тоа во кој правец ќе се развива нашиот енергетски систем во следните 20-30-40 години и тоа е сериозен проблем, кој поради моменталната политичка и општествена криза е оставен настрана. Сепак, без достапна и сигурна енергија модерниот живот е незамислив и овие прашања не можат да чекаат на подобри времиња.

Еден од главните документи кој се чека да се усвои веќе неколку месеци, ако не една година е: ревидираната Стратегија за енергетика до 2035 година која за разлика од својот не толку среќен претходник, Стратегијата за енергетика на Република Македонија од 2010 година треба да понуди појасна и пореална насока на развој на енергетскиот систем на Македонија. Сето ова се разбира треба да биде во согласност со Целите на ЕУ за 2050 за намалување на емисиите за 80% до таа година, како и со потпишаниот

Париски договор за борба против климатските промени. Не само што новата Стратегија не е донесена, туку и процесот на консултации е под стандардите за консултации со јавноста, каде што сите заинтересирани страни можат и земаат активно учество во креирањето на еден ваков важен документ. Сепак, поради политичката криза во Македонија¹ овој процес е запрен и нема нов развој во однос на временската рамка за негово усвојување, така што земјата е оставена без ажурирана енергетска стратегија.

Од друга страна пак наместо земјата сериозно да гледа да се справи со предизвиците на енергетскиот систем, најголемата компанија за производство на електрична енергија, ЕЛЕМ во изминатите пет години изгради само две нови централи - ветерниот парк "Богданци" и хидроцентралата "Матка 2". Незначителниот број на новоизградени објекти за производство на електрична енергија не ја спречи компа-

¹ Се однесува на неуспехот да се имплементира договорот од Пржино и аболицијата дадена на 56 лица, меѓу кои и поранешни министри и други политичари од страна на претседателот Ѓорге Иванов кога се подготвуваа случаи против нив од страна на Специјалното јавно обвинителство што предизвика протести низ целата земја.

нијата да распише тендер за изградба на т.н. "Рајски парк" во скопската општина Аеродром. Проценетата вредност на објавениот тендер е 900 милиони денари (околу 14-15 милиони евра), не вклучувајќи го ДДВот². Загрижувачко е дека најголемата компанија за производство на електрична енергија продолжува да работи нетранспарентно, без оглед на нејзината примарна цел и основа на постоење, а тоа е производството на енергија за граѓаните на Македонија. Аналитика веќе ги истражуваше прашањата за транспарентноста на ЕЛЕМ во својот извештај **Како до финансиска транспарентност и отчетност кај институциите и компаниите во енергетскиот сектор во Република Македонија** и ги даде следните препораки: ЕЛЕМ да ги објавува ревизорските извештаи на својата интернет страница, како и годишните програми и извештаи, како наративни така и финансиски со тоа што тие треба да бидат лесно достапни, да можат да се преземаат и споделуваат и да имаат конзистентна форма пропишана со Правилник. § Да се започне со практичка на објавување извештаи за тоа што

² Инфо преземено од Билд.мк <http://www.build.mk/?p=49987>

е подобро и како се решаваат проблемите предочени во ревизорските извештаи како надворешни така и внатрешни. § Да се започне со практичка на објавување на сите склучени тендери и јавни набавки за секоја фискална година. § Податоците во годишните извештаи да бидат компаративни со претходната година, со наративно објасување за тоа што е исполнето од годишниот план за работа. § Во финансиските планови и извештаи да почнат да се наведуваат таканаречените проекти од општествен интерес, или пак да бидат издвоени во посебни извештаи, но јавно достапни на интернет страницата на компанијата. Од сите препораки, ЕЛЕМ има додадено листа на тендери што секако е чекор за поздравување, но тоа треба да биде надополнето и со други мерки за поголема транспарентност и отчетност повеќе информации тука (http://www.elem.com.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=152&Itemid=216&lang=mk). Ова е особено важно, со оглед на изградените и планираните проекти кои се надвор од енергетскиот сектор, како што е предложениот скап парк. Граѓаните мора да знаат и да бидат во можност да учествуваат во процесот на донесување на одлуки на такви скапи и големи проекти кои директно влијаат на нивните цели и нивните животи.

Друга новост во енергетиката е

проектот кој экс-премиерот Никола Груевски го промовираше пред јавноста на 10-ти мај. Тој го изложи проектот за субвенции за пелети и енергетски ефикасни печки, со цел да се заштити животната средина и здравјето на граѓаните. Оваа нова предложена мерка ќе има три сегменти, вклучувајќи поддршка за набавка на печки за греење за домаќинствата, каде што државата ќе обезбеди субвенции за 70% од цената на печката, но не повеќе од 30.000 денари по домаќинство. Вториот сегмент рече Груевски ќе бидат субвенции за купување на самите пелети. Третиот сегмент вклучува субвенции за инсталација на системи за греење со радијатори на пелети во големи станбени згради и други поголеми потрошувачи на енергија, како што се детски градинки, училишта, здравствени центри, јавни претпријатија и слично, кои се наоѓаат во објекти во урбаните средини, кои не се поврзани на централно греење и во моментот главно користат огревно дрво или фосилни горива за загревање. Оваа мерка ќе чини најмалку еден милион евра годишно, а во период од повеќе од четири години, греењето со пелети ќе покрие околу 40 илјади квадратни метри простор во овие објекти, рече Груевски (извор [Бизнис Вести](#)).

Неколку прашања произлегуваат од оваа промоција при што првото е,

дали оваа мерка беше промовирана како дел од предизборната програма на партијата ВМРО-ДПМНЕ? Бидејќи заменик премиерот Владимир Пешевски може да се види на промоцијата, дали пак неговата канцеларија за енергетика е одговорна за меркава, но се поставува прашањето каде е Министерството за економија во сево ова, ако се знае дека тоа е одговорно за овие видови на мерки (пред неколку години даваше субвенции за сончеви колектори)? Друго прашање е од каде тие пари ќе дојдат, повторно од буџетот на Министерството за економија, или некоја друга институција? Кој ќе ја спроведе мерката? Се вели вели дека ќе започне од 2017, но нема информации која ја донел и потпишал оваа одлука и зошто токму 2017? Заклучокот тука е, доколку веќе има таква промоција како што имаше таа треба да биде дел од програмата на партијата за избори. Во овој случај, како што беше промовирана, и без другите надлежни институции таму како што се Министерството за економија, се создава конфузија која не дава одговори на гореспомнатите прашања, со што мерката личи само како настан за добивање публицитет.

Сите иницијативи кои ги поддржуваат одржливата употребата на енергијата, обновливите извори на енергија, енергетската ефикасност, заштитата на животната средина, и борбата за почист воздух треба да се поздрават. Сепак, правната и институционалната поставеност која обезбедува основа за функционирањето на енергетскиот систем треба да се почитува, и сите реформи треба да се направат преку неа. Државните компании не треба да се користат за промоција на лични идеи и проекти и ако тие сакаат да работат на проекти надвор од главниот опис на нивната работа, тие активности треба да се регулираат со закон или со подзаконски акти. Во спротивно, ризикуваме губење на пари, време и енергија на непродуктивни проекти, со што се ризикува да оставиме небезбедна енергетска иднина на идните генерации. ●

АВТОР: СОЊА РИСТЕСКА
sristeska@analyticamk.org
Истражувачки и менаџмент
координатор

Аналитика
Тинк-Тенк
www.analyticamk.org
info@analyticamk.org